

Vybrané aspekty tvorby vědeckých prezentací a odborných textů

**anglofonní zásady
pro tvorbu vědeckých textů**

prezentace

veřejné projevy obecně

Vědecká komunikace

Umožňuje sdílení a rozvíjení poznatků mezi členy mezinárodního vědeckého společenství.

Řídí se pravidly

- normativně stanovenými
- společenstvím předpokládanými

Sociokulturní vývoj tato pravidla ovlivňuje.

Vědecká komunikace

je v současnosti žánrově rozrůzněná.

- „klasické“ písemné texty – odborná vědecká literatura
 - jiné písemné texty – prvky administrativní a publicistické literatury
 - dialogická písemná komunikace
-
- „klasická“ veřejná vystoupení – informativní monolog
 - jiná veřejná vystoupení – využití prvků komunikace obrazem, písemných dokumentů a dalších technologií
 - dialogická ústní komunikace

Anglofonní zásady pro tvorbu textu

Zahrnují dovednost text tvořit i interpretovat.

Ovlivňují významně mezinárodní normy a zvyky vědecké komunikace.

Potřeby příjemce (posluchače/čtenáře) stojí vždy na prvním místě.

Potřeby autora se jim musí přizpůsobit.

Ústřední myšlenka (teze) (Thesis statement)

- teze písemného dokumentu nebo veřejného vystoupení
- hlavní myšlenka celého sdělení

Je to věta, kterou by si příjemce měl zapamatovat, kdyby vše ostatní zapomněl.

Její formulace vyplývá z účelu sdělení (informovat, přesvědčit, přimět k činu).

Pravidla pro vytyčení ústřední myšlenky (teze)

Ústřední myšlenka

- je vyjádřena celou oznamovací (prohlašovací) větou
- vyjadřuje názor, postoj k tématu formou úsudku, aby bylo možné s ním polemizovat
- vztahuje se pouze k jedinému tématu a k jedinému postoji

Informativní žánr – – ústřední myšlenka (teze)

Účel projevu: informovat.

Ústřední myšlenku uvozujeme větou:
Chci, aby posluchač věděl, že...

Příklad pro vytyčení ústřední myšlenky (teze)

Špatně:

Komu vyhovuje současný systém dotací?

Dobře:

Současný systém dotací zvýhodňuje velké podniky.

nebo:

Současný systém dotací zvýhodňuje malé firmy.

Příklad pro vytyčení ústřední myšlenky (teze)

Špatně:

Vylíčím vám, jak jsme rekonstruovali byt.

Dobře:

Rekonstrukce našeho bytu byla náročná.

Příklad pro vytyčení ústřední myšlenky (teze)

Špatně:

Geografická poloha ve středu Evropy ovlivňuje kulturu i přírodu České republiky.

Dobře:

Geografická poloha ve středu Evropy ovlivnila významně dějiny České republiky.

nebo:

Fauna a flóra v České republice je typická pro mírné středoevropské klima.

Ústřední myšlenka (teze)

Rozhodněte, zda uvedená věta splňuje kritéria pro ústřední myšlenku:

Nevýhody studia uměleckých oborů.

Rád bych popsal svůj vztah k automobilovým závodům.

Poživatelům invalidního důchodu by mělo být povoleno si přivydělávat bez omezení.

Když jsem se přestěhoval do Prahy, nevyužíval jsem metro a jezdil jsem pouze povrchovou dopravou.

Komu vyhovuje většinový volební systém?

Odlišnosti mužského a ženského vnímání světa.

Právní povědomí je důležité pro pracovníky ve všech profesích.

V tomto příspěvku se pokusím dovolat vašeho smyslu pro spravedlnost.

Vylíčím vám, jak jsme zařizovali byt.

Pití piva může být jak prospěšné tak i škodlivé.

Paralelní struktury textu

fakta, která jsou na stejné úrovni důležitosti vzhledem k obsahu.

*Příklad:
seznam úkolů, které je třeba vykonat.*

Přítomnost paralelních struktur v textu nevyjadřuje nutně jejich prioritu.

Souřadnost, která existuje v obsahové rovině je třeba vyjádřit i formálně.

Seznam – soupis

Příklad seznamu – pokyny pro kolegu:

Po dobu mé nepřítomnosti:

Pošta – vyzvednout každé dopoledne, ve středu zavolej na ústředí, připomeň finančnímu oddělení fakturu, projekt X průběžně pokračuje.

Seznam – soupis

Grafické vertikální členění

Jednotlivé body seznamu umístíme každý na zvláštní řádek a zvýrazníme odrážkami.

Po dobu mé nepřítomnosti:

- *pošta – vyzvednout každé dopoledne*
- *ve středu zavolej na ústředí*
- *připomeň finančnímu oddělení fakturu*
- *projekt X průběžně pokračuje*

Seznam – soupis

Alfanumerické členění

Jednotlivé body označíme čísla nebo písmeny.

Po dobu mé nepřítomnosti:

(1) pošta – vyzvednout každé dopoledne, (2) ve středu zavolej na ústředí, (3) připomeň finančnímu oddělení fakturu, (4) projekt X průběžně pokračuje.

Seznam – soupis

Kombinace grafického vertikálního a alfanumerického členění

Po dobu mé nepřítomnosti:

- 1. pošta – vyzvednout každé dopoledne*
- 2. ve středu zavolej na ústředí*
- 3. připomeň finančnímu oddělení fakturu*
- 4. projekt X průběžně pokračuje*

Užití (vyznačení) paralelismu

sladění paralelních struktur textu do jednotné gramatické a stylistické formy.

Lze využít

- v soupisech, které jsou vertikálně nebo alfanumericky členěny,
- v textu, který není členěn vertikálně ani alfanumericky.

Užití (vyznačení) paralelismu

*Po dobu mé nepřítomnosti:
každé dopoledne vyzvedni poštu
ve středu zavolej na ústředí
během týdne připomeň finančnímu oddělení fakturu
průběžně pokračuj na projektu X*

*Po dobu mé nepřítomnosti udělej toto:
Každé dopoledne vyzvedni poštu, ve středu zavolej
na ústředí, během týdne připomeň finančnímu
fakturu a průběžně pokračuj na projektu X.*

Seznam

„množina souřadně vztažených částí textu“

Užití (vyznačení) paralelismu

V soupisech – možnost učinit je přehlednými.
Dodává jistou eleganci.

V obsahově náročných textech – často jediná možnost, jak poukázat na vztah souřadnosti některých jeho částí.

Soupis bodů s více položkami

Nejznámější lavinové sesuvy ve světě od roku 1965 s tragickými následky:

- *Srpen 1965 – v údolí Sas Fee u švýcarské přehrady Mattmark bylo při pádu laviny usmrceno 97 dělníků.*
- *Únor 1970 – v rekreačním centru ve francouzském Val d'Isère přišlo pod lavinou o život 39 lidí a 37 bylo zraněno.*
- *Duben 1970 – celkem 74 obětí, z toho 54 dětí zahynulo pod lavinou v savojském Plateau d'Assy*
- *Srpen 1970 – lavina zasypala dětské sanatorium ve francouzském Sallanches; 72 obětí*
- *Březen 1979 - pod lavinou v pohoří Láhaul-Spiti v Indii zahynulo 200 osob*
- *Březen 1983 – lavina zabila 76 lidí a asi 100 zranila ve vesnici Phupan na hranicích Pákistánu a Číny*

Soupis bodů s více položkami

Nejznámější lavinové sesuvy ve světě od roku 1965 s tragickými následky:

DATUM	MÍSTO	POČET OBĚTÍ
<i>srpen 1965</i>	<i>Švýcarsko – Sas Fee</i>	<i>97 (97)</i>
<i>únor 1970</i>	<i>Francie – Val d'Isère</i>	<i>76 (39)</i>
<i>duben 1970</i>	<i>Francie – Plateau d'Assy</i>	<i>74 (74)</i>
<i>srpen 1972</i>	<i>Francie – Sallanches</i>	<i>72</i>
<i>březen 1979</i>	<i>Indie – Láhaul-Spiti</i>	<i>200 (200)</i>
<i>březen 1983</i>	<i>Pákistán/Čína – Phupan</i>	<i>176? (76)</i>

Vyznačování seznamů

je v mluveném projevu důležité.

Posluchač je při interpretaci slyšeného závislý na:

- stylizaci textu autorem
- přednesu textu řečníkem

Neuspořádané seznamy

V mluveném projevu mohou způsobit falešné sřetězení.

*... Letní kino v zámecké zahradě uvádí od 21 hodin filmovou adaptaci Dumasova románu Tři mušketýři. Od 20 hodin můžete sledovat v hlavním sále japonský snímek Žít, **psychologickou sondu do nitra nevyléčitelně nemocného muže. Výdech** můžete shlédnout ve studiu ve večerní projekci od 22 hodin. Jedná se o snímek maďarské produkce.*

Vizuální pomůcky – seznam

Nadpis soupisu platí pro všechny jeho body.

*Do konce týdne **dokončíme:***

- *rozvoz materiálu na pobočky*
- *opravu topení v hale centrály*
- *vyklizení budovy D*
- *kontrolu všech zdržených zásilek*

Vizuální pomůcky – seznam

Nadpis soupisu platí pro všechny jeho body.

nikoli:

*Do konce týdne **dokončíme**:*

- *rozvoz materiálu na pobočky*
- *opravu topení v hale centrály*
- **dokončíme** *vyklizení budovy D*
- *kontrolu všech zdržených zásilek*

Vizuální pomůcky – seznam

Nadpis soupisu volíme tak, aby k němu bylo možno vztáhnout všechny body.

Do konce týdne:

- *rozvezeme materiál na pobočky*
- *opravíme topení v hale centrály*
- *dokončíme vyklizení budovy D*
- *zkontrolujeme všechny zdržené zásilky*

nebo

Do konce týdne:

- *rozvoz materiálu na pobočky*
- *oprava topení v hale centrály*
- *konečné vyklizení budovy D*
- *kontrola všech zdržených zásilek*

Vyznačení paralelních struktur ve složitějších textech

Grafická segmentace psaného textu
v návaznosti na kompoziční výstavbu
(části, oddíly, odstavce)
– obdoba grafického vertikálního členění seznamů

Užití paralelismu (sjednocení souřadně vztažených
částí textu do jednotné gramaticko-stylistické formy)

Užití signálních slůvek – „orientátorů“

Signální slůvka

- stejné předložky
- stejné spojky
- opakování slov
- slovní vyjádření alfanumerického členění
(*za prvé, za druhé...*)
- vícečlenné slovní vazby
(*na jedné straně – na druhé straně,
stejně jako – na rozdíl od....*)

Falešný paralelismus

Vzniká použitím zavádějících stejných gramatických tvarů nebo falešných signálních slůvek.

Způsobuje dezinterpretaci příjemce (posluchače nebo čtenáře textu).

Falešný paralelismus

angličtina

My present occupation is repairing typewriters, printing machines and duplicating machines.

čeština

Čekáme na opravení zařízení na čištění vody.

Angličtina – čeština

Konkrétní příklady nejsou vždy převoditelné z jednoho jazyka do druhého.

Obecné zásady pro tvorbu textů platí v obou jazycích!

Anglicky psané texty – osobní/neosobní vyjadřování

Neosobní vyjadřování (pasivní tvary) ve vědecké komunikaci ustupuje.

Osobní vyjadřování (aktivní tvary)

- 1.os. sg. – zpráva o vlastní práci jednoho autora
- 1. os. pl. – zpráva o vlastní práci v týmu
- 3. os. – zpráva o práci jiného autora/jiných autorů

Není-li autorství podstatné, lze použít i pasivní tvary.

Anglicky psané texty – osobní/neosobní vyjadřování

Neosobní pasivní vyjádření je rozvleklé.

Srovnej:

The preparation of the new cultivation media will be done by the technician.

The new cultivation media will be prepared by the technician.

The technician will prepare the new cultivation media.

Převzato z: Šesták, Z.: Jak psát a přednášet o vědě.

Anglicky psané texty – pořadí slov ve větě

Only I tested the bell jar for leaks yesterday.

Pouze já jsem včera vyzkoušel těsnost poklopu této nádoby.

I *only* tested the bell jar for leaks yesterday.

Já jsem včera *pouze* vyzkoušel těsnost poklopu této nádoby.

I tested *only* the bell jar for leaks yesterday.

Já jsem včera vyzkoušel těsnost *pouze tohoto* poklopu nádoby.

I tested the bell jar *only* for leaks yesterday.

Já jsem včera vyzkoušel *pouze* těsnost poklopu této nádoby.

I tested the bell jar for leaks *only* yesterday.

Já jsem vyzkoušel těsnost poklopu této nádoby *teprve* včera.

Převzato z: Šesták, Z.: Jak psát a přednášet o vědě.

Anglicky psané texty – hromadění podstatných jmen

Nahromadění podstatných jmen vnímá uživatel obtížně sluchem i zrakem.

Může vést k mylné interpretaci.

Srovnej:

„the desired future forest decision problem“

„the desired decision on forest future“

Převzato z: Šesták, Z.: Jak psát a přednášet o vědě.

Prezentace

- v nejširším smyslu
*předložení, podání, ukazování, představení
(někoho nebo něčeho), projevování se...*
- v současném obecném povědomí
*veřejný projev s použitím vizuálních pomůcek
nejčastěji v elektronické formě*
- ve zjednodušeném obecném povědomí
soubor pomůcek („slidů“) k veřejnému projevu

Veřejný projev

komunikační situace, při které řečník hovoří k početnému posluchačstvu.

„Malá skupina“

do cca 15 lidí (posluchačů)
vykazuje jiné charakteristiky než skupina početnější.

Příprava mluveného projevu

Dlouhodobá:

- osvojování všech technik mluveného projevu teoreticky i prakticky (znalost ortoepie, artikulace, dech, zvukové větné prostředky a související stylistické dovednosti)
při vlastním projevu by měly by být používány automaticky
- osvojování psychologických technik vůči posluchačům i vůči sobě samému
- praxe

Příprava mluveného projevu

Střednědobá:

zaměřena na konkrétní projev. V profesní oblasti bývá dáno téma i účel (vyplývající žánr) projevu.

- zaměření cílové skupiny
- vytyčení ústřední myšlenky (teze)
- vytvoření písemných podkladů
- výroba vizuálních pomůcek
případně
- průzkum terénu

Příprava mluveného projevu

Krátkodobá:

hodiny a minuty před vlastním projevem

- životospráva
- kompletace podkladů a pomůcek
- úprava zevnějšku
- dechová a mluvní rozcvička
- případně*
- uplatnění psychologických technik vůči sobě

Kompozice projevu

- Úvod
- Stat'
- Závěr

Poměr úvodu a závěru vůči statí je dán:

- obsažností projevu
- žánrem projevu
- konkrétními okolnostmi

Úvod a závěr rozhodují o výsledném dojmu posluchače z projevu.

Funkce úvodu

- psychologický aspekt
 - zdvořilostní formality
 - osobnost řečníka
 - téma a okolnosti
- věcný aspekt
 - uvedení do problematiky
 - průvodce projevem
případně
 - zveřejnění postoje

Funkce závěru

- psychologický aspekt
 - zdvořilostní formality
 - osobnost řečníka
 - okolnosti
případně
 - diskuse
- věcný aspekt
 - shrnutí problematiky

Téma a aspekt

Téma: předmět pojednání.

Příklad: sport

Aspekt: úhel pohledu, ze kterého bude předmět nahlížen.

Příklad:

- *sport jakožto činitel ovlivňující fyzické zdraví jedince*
- *sport jakožto činitel ovlivňující duševní zdraví jedince*
- *sport jakožto sociologický fenomén*
- *sport jakožto ekonomický fenomén*

Stat'

Obsahuje jádro projevu.

Rozvíjí ústřední myšlenku obvykle v několika podtématech po jednotlivých aspektech.
Tato podtémata dále rozvíjí v jejich jednotlivých aspektech.

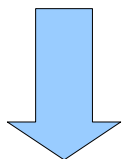
Postupné rozvíjení tématu se uplatňuje na všech úrovních textu od vět až po nejvyšší celky.

Možnosti uspořádání textu

Tematická posloupnost

Aspekt vyššího celku se stává tématem celku nižšího.

Téma – aspekt

Téma – aspekt

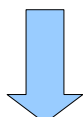
Dle: Čmejrková, S., Daneš, F., Světlá, J.: Jak napsat odborný text

Možnosti uspořádání textu

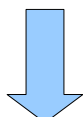
Tematická posloupnost

Jedno průběžné téma je rozvíjeno různými aspekty

Téma – aspekt 1

Téma – aspekt 2

Téma – aspekt 3

Dle: Čmejrková, S., Daneš, F., Světlá, J.: Jak napsat odborný text

Vymezený čas

Určuje množství materiálu, které řečník může do svého projevu zahrnout.

Je třeba ho během projevu průběžně sledovat.

Je užitečné vyznačit časový plán do připravených podkladů.

Kvalifikovaný odhad obsažnosti

simulace

- relativně spolehlivá
- neekonomická pro dlouhé projevy
- méně spolehlivá u trémistů (klidové tempo se liší od tempa při stresu)
- méně spolehlivá při nedůsledné simulaci

Kvalifikovaný odhad obsažnosti

rozsah písemných podkladů

1 normostrana textu A4 (30 řádek o 60 znacích)
přednesovým tempem = 3 minuty

10 řádek textu = 1minuta

! Pozor na komentáře vizuálních pomůcek !

řečnická zkušenost

Kvalifikovaný odhad obsažnosti

Mluvený projev vyžaduje určitou míru improvizace.

Přesycený projev:

- má nevyváženou kompozici
s redukcí a nedostatečným zvýrazněním důležitých myšlenek
- může chybět slíbená diskuse

Nenasycený projev:

- je uměle prodlužován nepodstatnými detaily v závěru
- může končit před časovým limitem

! Většina řečníků vymezený čas přeceňuje!

Písemné podklady doslovné

pro většinu žánrů nevýhodná forma

Zapříchňují mechanické čtení textu.
Brání spontaneitě, nepůsobí autenticky.

Výjimka:

- *v mateřském jazyce projevy speciální (nejčastěji slavnostní)*
- *v cizím jazyce špatná znalost jazyka*

Doslovné podklady

- citace
- údaje, které nesmějí být v žádném případě opomenuty nebo zkomoleny
(*data, místní a časová určení...*)
nejsou-li na vizuálních pomůckách
- záležitosti protokolární diplomacie
- problematická slova a spojení
(*cizí slova, číslovky, zkratky, grafické symboly...*)

Písemné podklady strukturované

výhodná forma

Umožňují improvizaci a zrakový kontakt.
Jsou přehledné a variabilní.

Jejich obsažnost závisí na:

- náročnosti materiálu
- zkušenosti řečníka

Vizuální pomůcky jako podklady

Výhody

- Odpadá manipulace s materiály v papírové formě.
- Nezávislost na míře osvětlení/zatmění.

Nevýhody

Zvyšuje se výskyt těchto jevů:

- odvracení se od publika k plátnu (i při výstupu obrazu na příznivě umístěný monitor),
- doslovné čtení textu jednotlivých snímků.

Vizuální pomůcky v mluveném projevu

zvyšují efektivitu komunikace

Důvody:

- pohodlí posluchače
 - vnímání zrakově i sluchem
 - úzus vědeckých prezentací
- časová úspora
- pohodlí řečníka

Vizuální pomůcky

Jsou nezbytné v případě, kdy nelze efektivně sdělovat pouze slovy.

(Velký objem dat, popis struktur...)

Je-li těžiště sdělení ve vizuální pomůcce, má slovo doprovodný charakter.

(Komentář, shrnutí...)

Doslovné opakování textu jednotlivých snímků je ve většině případů nežádoucí.

Výjimka:

Zdůraznění klíčových bodů prezentace.

Některé naukové žánry – dle situace.

Tabulky a grafy

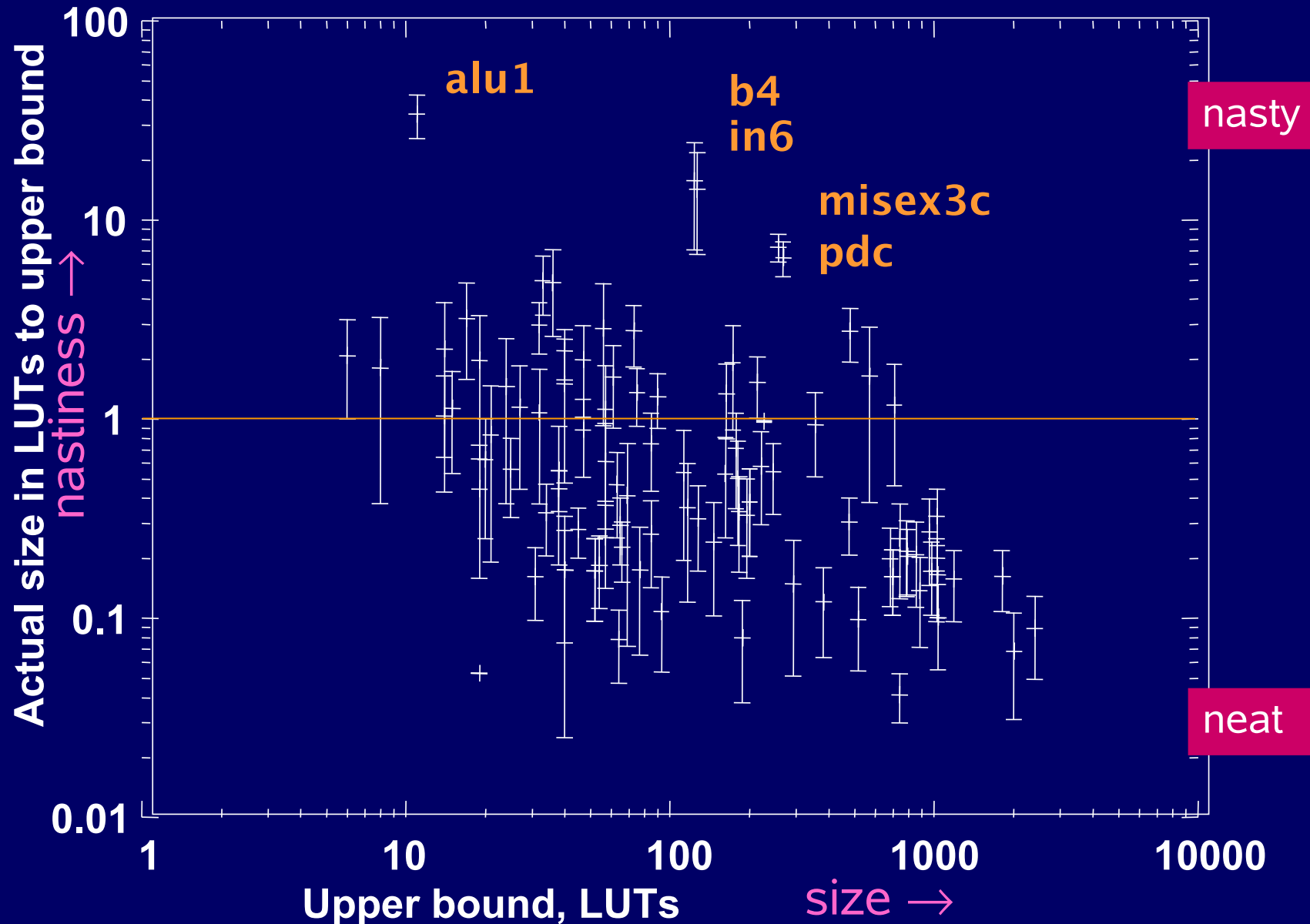
Slouží k předkládání dat, která ve svém úplném výčtu přesahují možnosti konkrétní prezentace.

Snaha o jejich „kompletní převyprávění“ popírá účel pomůcky.

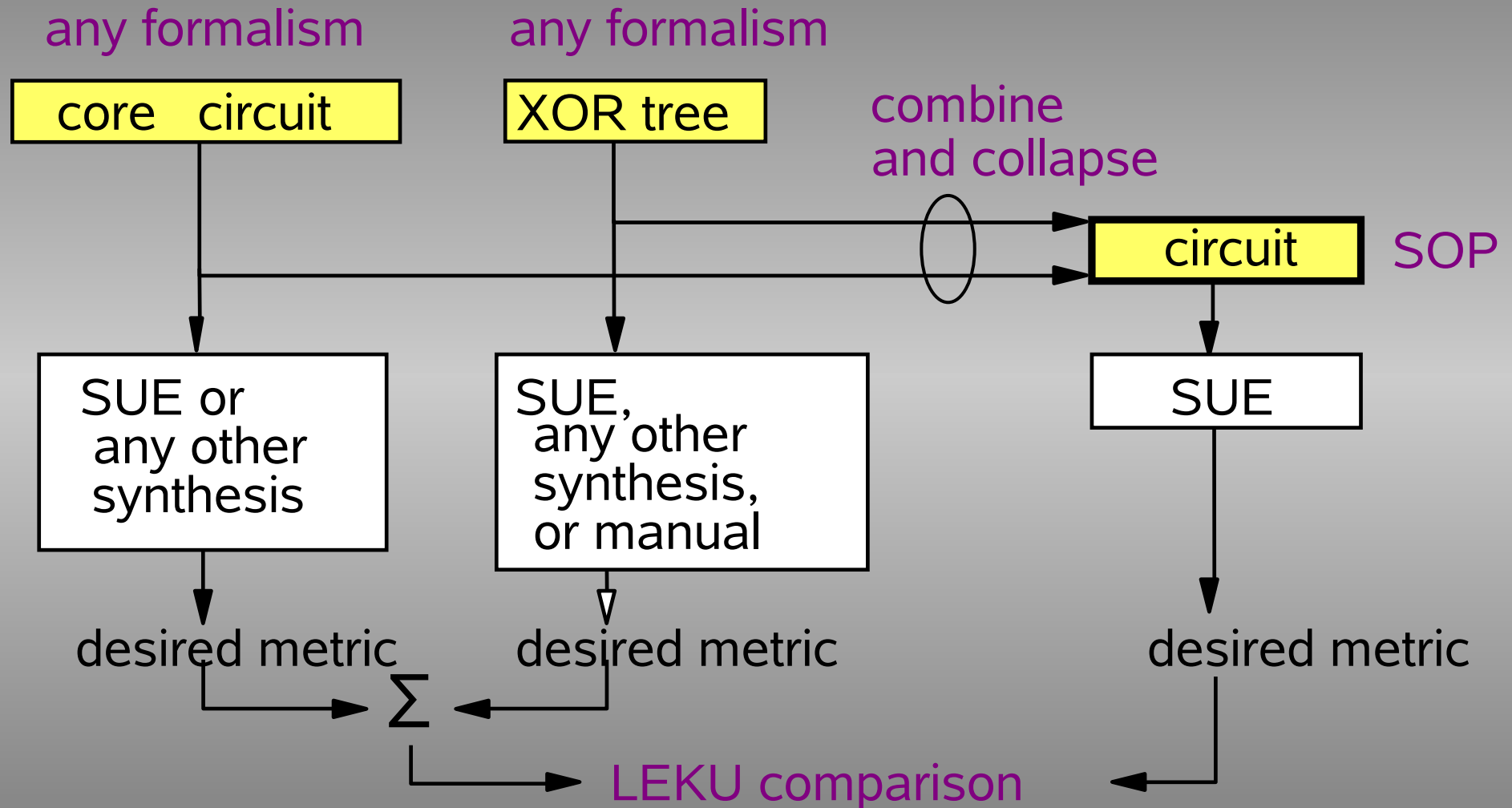
Schémata

Komentář se týká zvolené části schématu.

Results: MCNC

Construction

SUE: Synthesis Under Evaluation

Literatura

- Česal, J., Liška, V. a kol.: *Vědecké psaní a prezentace*. Praha, Professional Publishing 2007
- Čmejrková, S., Daneš, F., Světlá, J.: *Jak napsat odborný text*. Praha, LEDA 1999
- DeVito, J. A.: *Základy mezilidské komunikace*. Grada Publishing 2001 (2002, 2004, 2006 dotisk)
- Huckin, T. N., Olsen, L. A. : *Technical writing and professional communication for nonnative speakers of English*. USA, McGraw-Hill 1991
- Schmidtová, M.: *Verbální komunikace*. In: Sedláček, M. a kol.: *Prezentace a komunikace*. Praha, ČVUT 2006
- Smalley, R. I., Ruetten, M. K.: *Refining Composition Skills*. Boston, Heinle & Heile Publishers 1995
- Šesták, Z.: *Jak psát a přednášet o vědě*. Praha, Academia 2000

Upozornění autorky

Tyto materiály „Vybrané aspekty tvorby vědeckých prezentací a odborných textů“ pro studenty doktorandského studia TUL Liberec jsou duševním vlastnictvím autorky. Proto při jejich eventuálním využívání respektujte prosím autorská práva.

Vzor citace:

Schmidtová, M.: Vybrané aspekty tvorby vědeckých prezentací a odborných textů (nepublikovaná přednáška).

Praha, 2008